

Kovács László

Szigorúan titkos !

Készült: 7 példányban

1565/Ko
004001/1988.

KÜLÜGYMINISZTERIUM TÖR.	
VISSZAMINÓSÍTVE	
Dátum: 1988.09.02	Állás: <i>EL</i>
Megjegyzés:	

1 Várkonyi elvtárs
2 Horn elvtárs
3 Ószi elvtárs
4 Kupper elvtárs
5 Horváth elvtárs
6 Washington
7 Saját

Feljegyzés

Felnyomtatva példányban
0001 sz példány

Tárgy: VSZ külügyminiszter-
helyettesi konzultáció
az USA-ról

1988. szeptember 1-2-án Szófiában részt vettem a VSZ-tagországok külügyminiszter-helyetteseinek az Egyesült Államokkal foglalkozó konzultációján, amelynek rendszeresítését a tavaly szeptemberben, Moszkvában sorra került, első ilyen tanácskozáson határoztuk el. A vendéglátókat L. Gocev, a Szovjetuniót A. Bessmertnih, Csehszlovákiát J. Johannes, Lengyelországot J. Majevszkij, az NDK-t K. Nier külügyminiszterhelyettes képviselte. A román fél a meghívást ezúttal is elutasította, azzal, hogy harmadik országokhoz fűződő viszony nem képezheti a Varsói Szerződésen belüli egyeztetés tárgyát, ugyanakkor kétoldalú alapon készek a témáról véleménycserét folytatni.

A tanácskozás témája - a küszöbönálló elnökválasztás tükrében - az amerikai belpolitikai fejlemények, azok várható külpolitikai hatásai, a szocialista országok és az USA viszonyának kilátásai voltak. Bolgár, lengyel és NDK-ról előre megírt elemzés hangzott el, míg a többi résztvevő kötetlen formában szolt hozzá.

Gocev bolgár miniszterhelyettes bevezetőjében az ilyen jellegű VSZ-konzultációk fontosságát hangsúlyozta, s javasolta azt kiterjeszteni a területi osztályok, ill. a washingtoni nagykövetség szintjére is. Az amerikai belső helyzetet elemézve hangsúlyozta a közvélemény szerepének erősödését, az ultrakonzervatív befolyás visszaszorulását, a belpolitikai kompromisszumokra való törekvős jellemző tendenciáját, amely a kongresszusi erőviszonyok változásában, Jackson szerepében, stb. is nyomon követhető. A Reagan-adminisztráció utódjára gazdasági és szociális téren "vegyes" hagyatékot ruház, míg az INF-megállapodást igyekszik egyoldalúan a saját véleményének beállítani. A szocialista országokhoz fűződő viszony jövőbeli alakulását L. Gocev szerint bizonytalaná teszi az ezen országokban megindult belső folyamatok tartósságával kapcsolatos amerikai kételyek. Bolgár részről az elnökválasztás után sem várnak kevező irányú változást az USA Kelet-Európa politikájában, sőt, az emberi jogi szempontok között a nemzetiségi kérdés előtérbe kerülésével mint tartós, a kapcsolatok fejlődését gátló tényezővel számolnak.

Gocev elvtárs a bolgár-amerikai viszonyról elmondta, hogy az egyértelműen túljutott az Antonov-ügy okozta mélypontra. A szovjet-amerikai párbeszéd, a kelet-nyugati kapcsolatok légkörének javulása lehetővé tette, hogy egyes közös gondok - a terrorizmus és a kábítószer-csempészet elleni küzdelem - témájában kezdeti együttműködés bontakozzon ki az amerikai kormánnyal.

K. Nier, az NDK külügyminiszter-helyettese mind Neugebauer elmúlt évi felszólalásához, mind a többi résztvevőhöz képest meglehetősen konzervatív hangvételű elemzést

adott a témakörrel. Az amerikai magatartásban észlelhető pozitív elmozdulást másodlagosnak ítélve, az USA nemzetközi törekvései fő elemeként jelölte meg a neo-globalizmust, a katonai túlsúly felérését a földön és az űrben, saját szövetségeseinek sorompóba állítását az embargó-politika és katonai célkitűzési érdekében. Az NDK értékelése szerint az elnökválasztás eredményétől függetlenül az USA a szocialista országok irányában a jövőben is az atomfegyverekre támaszkodó erőpolitikát folytatja, amelynek célja a szocializmus likvidálása. Az egyes szocialista országok irányában folytatandó politika tekintetében sem különbözik a két elnökjelölt: várhatóan mindketlő a szocializmus kapitalista szellemben való megreformálását tűzi ki célul, eszközként felhasználva az "ügynevezett emberi jogokkal" való zsarolást.

Az NDK és az Egyesült Államok kétoldalú kapcsolatai az utóbbi időben némileg javultak, de az amerikai fél továbbra is ideológiai nyomást gyakorol az NDK-ra, Nyugat-Berlin ürügyén igyekszik akadályozni a szocializmus építését, korlátozza az NDK-beli újságírók és diplomaták munkáját. NDK részről ezért illúziók nélkül vizsgálják a kapcsolat-fejlesztés lehetőségeit, a megindult párbeszéd központjába a leszerelés kérdéseit állítva.

Majcvszkij lengyel külügyminiszter-helyettes elsősorban az elnökválasztás esélyeit latolgatta. Rámutatott, hogy az eredményt alapvetően belpolitikai tényezők határozzák majd meg. Külpolitikai téren fontosnak tartotta, hogy Bush megválasztása esetén a folyamatosság hangsúlyozása ne maradjon üres deklaráció, a szocialista országok tartásuk közöttükben a kezdeményezést. Külpolitikai síkon kezdeményezést, irányváltást a következő években nem lehet várni az USA-tól. A lengyel-amerikai kapcsolatok megindult norma-

lizálódásának jövőjével kapcsolatban leszögezte: lennyel
részről a pénzügyi-gazdasági szférában tapasztalható
előrelépésen múlik majd le, hogy az amerikai fél valóban
kész-e a viszony javítására.

J. Johannes, a csehszlovák külügyminiszter első
helyettese árnyalt elemzést adott az amerikai belpolitikai
helyzet várható nemzetközi hatásairól. Rámutatott, hogy a
Reagan adminisztráció legutóbbi időszakát jellemző reáli-
sabb megközelítés, minden ellentmondásosságával együtt is
számos pozitív fejleményt eredményezett, háttérbe szorította
a konfrontációs irányzatot. E pozitív elemek Dukakis
megválasztása esetén még nagyobb súllyal eshetnek latba.
Tendenciájában a szovjet-amerikai párbeszéd folytatása, a
kompromisszum-keresés, az atomháború lehetőségének kizárása
meghatározó marad az új adminisztráció esetén is. Az USA
és nyugati szövetségesei közötti viták mélyülése is előre-
vetíthető. A szocialista országok irányában, csehszlovák
vélemény szerint, határozottabbá válik a differenciálási
törekvés, de az USA-nak nem érdeke a stabilitás aláásása
a térségben. Johannes elvtárs felhívta a figyelmet a szocia-
lista országokban folyó átépítés és az amerikai külpolitika
kölcönhatására, arra, hogy az előbbi sikere erősítheti a
konstruktívabb amerikai megközelítést.

A csehszlovák-amerikai viszony normalizálódása még
csak kezdeti szakaszban van, alacsony szintre korlátozódik
a politikai párbeszéd, megoldatlan a legnagyobb kedvezmény
kérdése, valamint a vagyoni jogi ügyek, s a kapcsolatfejlesz-
tést az USA változatlanul emberi jogi kritériumoktól és a
csehszlovák külpolitika "függetlenségétől" (pl. ENSZ-beli
szavazati magatartásától) teszi függővé. Kulturális, konzuli,
műszaki-tudományos téren tapasztalható előrelépés a
kapcsolatokban, míg gazdasági téren változatlanul erős a
politikai korlátok hatása.

Repszemertáih szovjet miniszterhelyettes elsősorban az elhangzott elemzésekre reagálva fejtette ki értékelését. Egyetértve azzal, hogy az elnökválasztások kitüntetével kapcsolatos jóslásokra a kiegyenlített erőviszonyok nem adnak kellő alapot, hangsúlyozta, hogy a jelöltek politikai filozófiájának elmozdása így is fontos a jövőbeni együttműködés előkészítése szempontjából. A Reagan-adminisztrációval való együttműködés hátralévő időjében a szovjet törekvések a folyamatosság fenntartására, a tárgyalási folyamat lendületének átmentésére irányulnak; ezt tartják szem előtt a szeptember 22-23-ra előirányzott újabb Szavardnadze-Sbultz találkozó előkészítéséről is.

Az USA és a szocialista országok kapcsolatainak kilátásai szempontjából szovjet részről Bush elnöksége esetén bizonyos fokú jobbrtolódással számolnak (bizonyítandó, hogy "nem Reagan árnyéka"), míg demokrata győzelem esetén az emberi jogi kritériumok előtérbe kerülése valószínű. E kritériumok változáson mennek keresztül: előtérbe kerül a belső reformok megítélése, a nemzetiségi kérdés - ez magyarázza többek között Románia háttérbe szorulását az amerikaiak rangsorában. Tény, hogy az USA politikai körrei érdeklődnek a térség iránt: a mi feladatunk, hogy kiaknázzuk ezt, alkalmazkodva az amerikai politika eszköztárának finomodásához. Az amerikai külpolitikában is érvényesül egyfajta új gondolkodásmód, ami a realitások elismerésében, a magas szintű párbeszédre való készségben nyilvánul meg. Fontos, hogy ezt kihasználjuk, mind a Szovjetunió és az Egyesült Államok, mind az USA és az egyes szocialista országok viszonylatában, a kapcsolatok középpontjába továbbra is a biztonságpolitikai kérdéseket állítva.

Besszmetnib elvtárs rövid tájékoztatást adott a genfi tárgyalások állásáról. Beszögezte, hogy az elért szerény előrehaladás nem felel meg a szovjet fél előzetes várakozásának. A tengeri telepítésű hadászati rakéták kérdésében a moszkvai esőcstalálkozó óta nincs előrelépés, a légi indítású és a földi telepítésű mozgatható rakéták ügye is csak kis mértékben mozdult el a holtpontról. Genfben is érzékelhető, hogy a republikánus adminisztráció most - választási megfontolásokból - nem érdekelt további külpolitikai engedményekben. Így szovjet részről Genfben elsősorban arra összpontosítanak, hogy az új elnök az elért eredmények alapján egyfajta "tárgyalási kényszerbe" kerüljön.

Magyar részről röviden értékeltem a Reagan-korszak jellemzőit a gazdasági, a politikai, s a szociális területen, rámutatva, hogy az utóbbiban kialakult feszültségek, s más tényezők alapján a demokraták is reális választási esélyhez jutottak. Részletes tájékoztatást adtam Grósz elvtárs egyesült államokbeli látogatásának eredményeiről, tapasztalatairól. Hangsúlyoztam, hogy a találkozó alkalmával mindkét elnökjelölt megerősítette a szovjet-amerikai viszony javítására, valamint a szocialista országokkal való további kapcsolatépítésre irányuló szándékát. Hangsúlyoztam, hogy magyar részről is illúziók nélküli közelítünk az USA-hoz, de meg kívánunk ragadni minden pozitív elemet az amerikai magatartásban a kapcsolatok továbbfejlesztése érdekében.

A tanácskozáson csak röviden érintettünk konkrét együttműködési kérdéseket. NDK, bolgár és csehszlovák részről elmondták, hogy gondot okoz az amerikai fél törekvése kulturális intézetek létrehozására; más nyugati intézetek létrejötte nyomán az erre irányuló követelés

erősödhet, ugyanakkor a várható ideológiai behatás miatt nem kívánunk eleget tenni a kérésnek. Mindhárman elmondták: az amerikai félről rendszeresen (de eredménytelenül) hivatalosan tiltakoznak amiatt, hogy az amerikai nagykövetség épületében működő könyvtárakat mintegy kulturális intézetként működtetik. (A bolgár miniszterhelyettes elmondta, hogy a párt- és az ifjúsági szervezetekben felhívták a tagság figyelmét, ne látogassák az amerikai nagykövetség könyvtárát.)

A csehszlovák miniszterhelyettes javasolta, hogy az érintett szocialista országok együttesen lépjenek fel az amerikai hatóságoknál New York-i ENSZ-képviselleteik tagjaira bevezetett mozgáskorlátozások ellen.

A külügyminiszter-helyettesi konzultáción egyöntetűen megfogalmazódott az a vélemény, hogy szükség van az Egyesült Államokkal kapcsolatos kül- és belpolitikai folyamatok közös elemzésére, a kétoldalú kapcsolatok tapasztalatainak cseréjére. Erre legközelebb az új elnök hivatalba lépését követően néhány hónappal lenne szükség. Ennek megfelelően csehszlovák javaslatra a következő külügyminiszter-helyettesi konzultációra 1989. májusában, Prágában kerül sor.

Handwritten signature